

KASVOJEN SUOJELU OSANA VUOROVAIKUTUSTA

Arja Piirainen-Marsh *Face in second language interaction*. Studia Philologica Jyväskyläensia. University of Jyväskylä 1995. 316 s. ISBN 951-34-0532-X.

Kasvojen käsite liittyy olennaisesti pragmatiikkaan. Termin on tuonut alun perin kielitieteeseen Goffman, mutta seikkaperäisimmin kasvojen olemusta ovat pohdiskelleet Brown ja Levinson. He ovat rakentaneet kohteliaisuutta kuvaavan mallinsa useissa puheyhteisöissä tehtyjen havaintojen pohjalle: vuorovaikutuksesta pyritään tekemään mahdollisimman ristiriidaton toisaalta välttämällä kasvoja uhkaavaa toimintaa, käyttäytymistä, joka saattaa loukata, ja toisaalta suojelemalla kasvoja, tukemalla sekä omaa että toisen myönteistä käsitystä itsestään.

Kasvoilla tarkoitetaan yhteisön jäsenen julkista minäkuva: sitä, millaiseksi hän arvioi asemansa vuorovaikutuksessa. Yksilöllä on tarve itse määrätä omista asioistaan (negatiiviset kasvot), mutta hän haluaa kokea myös yhteenkuuluvuutta ja hyväksyntää (positiiviset kasvot). Kasvojen säilyttämisen ja menettämisen merkitys myönnetään yleensä eri yhteisöissä, minkä vuoksi negatiivisen kohteliaisuuden avulla pyritään korostamaan yksilön itsemääräämisoikeutta ja positiivisen kohteliaisuuden avulla välittämään sosiaalista arvostusta. Lingvistiseen kohteliaisuuteen sisältyy mitä moninaisimpia keinoja, joiden myötävaikutuksella eri tilanteissa kasvoja ylläpidetään ja suojellaan.

Arja Piirainen-Marsh on väitöskirjassaan tarttunut vaativaan tehtävään: hän pyrkii selvittämään, miten kasvoja suojellaan lausumatasolla silloin, kun keskustelijoiden tavoitteet eivät ole yhdensuuntaiset, miten tavoitteista neuvotellaan kasvoja uhkaavis-

sa tilanteissa ja miten kasvojen ylläpito ja suojelu näkyvät keskustelun yleisessä organisoitumisessa. Päämääränä on ollut kehittää keskusteluvuorovaikutuksen tarkasteluun soveltuva analyysikehys, jossa yhdistyvät aiemman tutkimuksen lausumatason kuvauksen käsitteet ja keskusteluntutkimuksessa keskeiset vuorovaikutusilmiötä kuvaavat käsitteet. Kohteliaisuuden muotoja tarkastellaan englanninoppijan ja englannin syntyperäisen puhujan välisessä interaktiossa.

KOHTELIAISUUS TEOREETTISENA LÄHTÖKOHTANA

Työnsä toisessa luvussa Piirainen-Marsh esittelee kohteliaisuuden tähänastista asemaa pragmatiikassa ja välikielen pragmatiikassa. Brown ja Levinson näkevät kasvo-uhkan mahdollisuuden lähes jokaisessa puheteossa: jos puhuja esittää vaikkapa kutsun toiselle, toinen joutuu tulevaisuudessa mukauttamaan toimintaansa puhujan toivomalla tavalla ja siten hänen valinnanvapauttaan rajoitetaan; jos taas puhuteltu torjuu kutsun, hän ei osoitakaan halukkuutta yhdessäoloon eikä siten tue puhuttelijan tavoittelemaa me-henkisyyttä.

Brown ja Levinson ovat ulottaneet kohteliaisuuden vaikutuksen pohdinnan myös yksityisten puhetekojen ulkopuolelle. Heidän mielestään kasvojen suojelu motivoi ja selittää tiettyjä keskustelun organisoitumiseen liittyviä seikkoja, ja tiettyjen mallien noudattamattomuus — esimerkiksi keskeyttäminen — on sinänsä jo kasvoja uh-

kaavaa toimintaa. Piirainen-Marsh suhtautuu kuitenkin varovaisesti ajatukseen, että melko selvästi puheaktiorientoitunut kohteliaisuusteoria ja keskusteluntutkimuksen empiirinen metodologia olisivat ongelmita yhdistettävissä (s. 35). Keskusteluntutkimukseenhan selittävät hypoteesit ja valmiit deskriptiiviset kategoriat eivät kuulu, joten siitä perspektiivistä kohteliaisuuskehys on liian muottimainen ihmisten käyttäytymistä kuvaamaan. Piirainen-Marsh päätyykin keskusteluntutkimukseen tukeutuvaan pragmaattiseen lähestymistapaan, joka eroaa puhtaasta empiirisestä keskusteluntutkimuksesta lähinnä siten, että keskustelut sijoitetaan laajaan kontekstiin (s. 36): niin osallistujat päämäärineen kuin keskustelutapahtuman luonteen vaikutus kielellisiin valintoihin pyritään ottamaan huomioon. Kohteliaisuus on siten kielenkäytön ulottuvuus, keskustelun aspekti, jota sekä puhujien että keskustelua analysoivien on tarkatava. Empiirisen tutkimuksen tehtäväksi jää selvittää, mikä on kohteliaisuuden rooli ja millaiset ovat sen aktuaaliset reaalistumat kussakin kontekstissa.

Kohteliaisuuden havainnoinnilla on ollut tärkeä merkitys myös kulttuurienvälisessä ja välikielen pragmatiikassa. Hyvin paljon on tutkittu sitä, miten ei-äidinkieltään puhuvat selviävät keskusteluissa äidinkieltään puhuvien kanssa. Kohteliaisuus — ja siihen liittyvä kasvojen suojelu — on toisaalta oletettu pragmaattisesti universaaliksi periaatteeksi, toisaalta puheyhteisöjen on todettu noudattavan erilaisia normeja yksittäisten puhetekojen tasolla. Piirainen-Marsh lähtee siitä oletuksesta, että kohteliaisuus on sosiaalinen ilmiö, joka heijastuu tapoihin neuvotella interaktiutilanteissa (s. 51). Sitä ei hänen mielestään tulisi pitää pelkästään mitattavina lingvistisinä rutiineina, vaan se on suhteutettava merkitysneuvotteluihin ja interpersonaalisiin suhteisiin: kohteliaisuus on vuorovaikutuksellinen resurs-

si, joka muokkaa kulloistakin aktiviteettia ja vaikuttaa kyseisissä tilanteissa käytettyyn kieleen.

Huolimatta Brownin ja Levinsonin kohteliaisuusteorian osakseen saamasta kritiikistä Piirainen-Marsh ottaa sen lähtökohdakseen selvitellessään kasvojen ylläpitoa ja niiden suojelua interaktiossa. Toisen luvun lopussa (s. 51–52) Piirainen-Marsh esittää tiivistäen ne oletukset, joiden varaan hän rakentaa lähestymistapansa:

- *kasvot* on ymmärretty sosiaaliseksi, vuorovaikutukselliseksi ja interpersonaaliseksi — ei niinkään yksilölliseksi — käsitteeksi;

- kasvojen suojelustrategiat osoittavat, että keskusteluun osallistujat myöntävät toisen ja omien kasvojen tukemisen tärkeyden;

- kohteliaisuuteen sisältyy sekä kielellisiä että vuorovaikutuksellisia keinoja, joiden avulla toisaalta kasvovuhkaa pyritään välttämään tai lieventämään ja toisaalta luomaan keskinäistä solidaarisuutta;

- kohteliaisuus näkyy mm. siinä, miten ihmiset pyrkivät edistämään päämääriään, jotka joko ovat yhteisiä tai eivät ole mutta joista voidaan ainakin neuvotella.

Kolmannessa luvussa Piirainen-Marsh esittelee erilaisia näkökulmia keskusteluun, jonka toisena osapuolena on kielenoppija. Potentiaalisten vaikeuksien syiksi oletetaan sekä oppijan kommunikatiivisen kompetenssin rajoitukset että erilaiset kielelliset ja kulttuuriset normit. Oman tutkimuksensa kannalta relevanteimpina alueina tekijä pitää ensinnäkin vuorovaikutuksen muuntelua ja kommunikaatiostrategioita: miten ei-syntyperäinen puhuja ratkaisee viestinnällisiä ongelmia ja neuvottelee merkityksistä. Toisena tärkeänä alueena Piirainen-Marsh ottaa esille merkityksen sosiokulttuuriset aspektit ja kulttuurienvälisen kommunikaation ongelmat ja kolmantena keskustelun yleisen organisoitumisen. Hän

toteaa aikaisempien tutkimustulosten osoittavan, että syntyperäisen ja ei-syntyperäisen puhujan välinen suhde on epäsymmetrinen, mikä johtuu osallistujien erilaisista lingvistisistä ja sosiokulttuurisista resursseista. Kasvojen ylläpidon ja suojelun on kuitenkin havaittu edesauttavan interaktiota ja on jopa oletettavissa, että näillä taidoilla on merkitystä toisen kielen omaksumisen näkökulmasta.

Vaikka alan kirjallisuuden esittely ja arviointi välttämättä kuuluvat opinnäytetöihin, väitöskirjansa teoriataustaa luonnehtiessaan Piirainen-Marsh etenee paikoin liiankin yksityiskohtaisesti. Joitakin lähteitä, joiden anti itse tutkimuksen kannalta on vähäinen, referoidaan melko laajasti. Väitöskirja on 236-sivuinen, mutta vasta sivulla 106 päästään itse analyysiin. Vaikka tekijä kiittävästi tiivistää pääasioita kunkin luvun lopussa, detaljien määrä tahtoo hämärtää yleiskuvaa. Joskus teksti muistuttaa suomalaisia uutisia: ensin on lyhyt tiivistelmä tulevasta, sitten lisätään yksityiskohtia ja lopuksi vielä tiivistetään sanottu. Teorian ja konkreettisen tutkimuksen välinen suhde on tietysti aina ongelmallinen, sillä oppineisuuden osoittamisen perinne on vanha. Piirainen-Marsh tekee erittäin perusteellista työtä, joten asiasta kiinnostunut varmasti saa riittävästi taustatietoa.

TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA JA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Luvussa 4 Arja Piirainen-Marsh esittelee tutkimuksensa lähtökohdan. Päämääräkseen hän asettaa sen selvittämisen, kuinka syntyperäiset ja ei-syntyperäiset englanninpuhujat hyödyntävät erilaisia kielellisiä ja vuorovaikutuksellisia keinoja ongelmallisissa keskustelutilanteissa. Keskeisesti interaktioon kuuluu osallistujien pyrkimys joko tukea omia tai toisen positiivisia kasvoja tai minimoida itseän tai toiseen koh-

distuvaa kasvovuhkaa. Metodisena päämääränä on luoda analyttinen kehys, jonka avulla kyettäisiin selittämään problemaattisten tilanteiden vuorovaikutteinen dynamiikka. Vaikka aikaisemminkin on tutkittu ristiriitaisten keskustelujen kehittymistä, Piirainen-Marshin näkökulma on kunnianhimoinen ja haastavasti tuore: miten sekä kielenkäyttö että keskustelun rakenne muokkautuvat käsiteltävän ongelman ratkaisuyritysten myötä. Valittu perspektiivi on keskustelullis-pragmaattinen ja juuri monitahoisuudessaan kiinnostava.

Väitöskirjan luvuissa 5 ja 6 kerrotaan itse tutkimusmetodista. Aineisto on kerätty Bruneissa vuosina 1987 ja 1988 ns. simulaatiomenetelmällä, jota on Suomessakin käytetty mm. Oulun yliopiston englannin kielen laitoksen tutkimusprojekteissa. Kirjoittaja on tietoinen roolileikkeihin kohdistetuista kriittisistä arvioista. Jos halutaan kontrolloida tiettyjen kontekstuaalisten muuttujien vaikutus, tämäntapainen tietojenkeruu on toisaalta osoittautunut luotettavaksi. Lisäksi avoimessa roolileikissä on annettu vain lähtöasetelma, joten tilanteen kehittäessä käytetään mitä todennäköisimmin samantapaisia strategioita kuin aidossa vuorovaikutuksessa. Tutkimustuloksia esitellessään Piirainen-Marsh huomauttaa metodin todennäköisesti aiheuttamista vinoumista ja toteaa, etteivät tulokset sellaisinaan ole yleistettävissä aitoihin keskusteluihin.

Ei-syntyperäisten englanninpuhujien äidinkieli on malaiji; he eivät ole kieltenopiskelijoita vaan edustavat useita aineyhdistelmiä. Natiivit englanninpuhujat eivät kaikki ole brittejä vaan mm. australialaisia; he ovat toimineet Bruneissa opettajina ja luennoitsijoina. Aineiston edustavuutta pohtiessa herääkin kysymys, ovatko roolileikit kaikille osallistujille yhtä tuttuja. Johtuuko eräiden syntyperäisten dominoiva ote siitä, että he mahdollisesti kielenopettajina

ovat tottuneet keskusteluissa hanakasti tarttumaan puheeseen, jos oppijalla näyttää olevan ongelmia edetä vuorovaikutuksessa? Kriittisissä huomioissaan väitöskirjan lopussa kirjoittaja itsekin toteaa, että olisi ollut kiinnostavaa selvittää, miten osallistujat kokivat testitilanteet. Joissakin tapauksissa tausta-asetelmiltaan samanlaiset keskustelut sujuivat hyvin eri tavoin: toisessa päästiin yksimielisyyteen, toisessa ristiriita jäi ratkaisematta. Vaikka testattavat yleensä osaavat puutteellisesti eksplikoida käyttäytymistään, olisi joissakin tapauksissa kaivannut jotain tietoa osallistujien persoonallisuuksista: miksi he itse ajattelevat tilanteiden ajautuneen umpikujaan ja mitä strategioita he katsoivat käyttäneensä ongelmien ratkaisuun.

Esiteltyään tutkimuksen käytännön toteutuksen Piirainen-Marsh luonnehtii omaa tutkimuskehystään, jonka soveltuvuutta hän testaa aineistonsa avulla. Tekijä on halunnut integroida erilaisia näkemyksiä ja siten laajentaa näkökulmaa kohteliaisuuteen. Piirainen-Marsh lähtee siitä, että kasvojen suojelu on dynaaminen prosessi. Se on tavoitteellista, vuorovaikutteista ja yhteistyöhakuista toimintaa, ja sitä tarkasteltaessa on otettava huomioon keskustelutapahtuman globaali järjestyminen. Olettaessaan, että kasvojen ylläpito ja suojelu heijastuvat myös keskustelun rakenteeseen, kirjoittaja irrottautuu pelkästä puhetoimintojen tarkailusta ja suuntaa kohti diskurssianalyysin ja keskusteluntutkimuksen kiinnostuksen kohteita. Perinteinen lausumataso tulee näkyville ennen kaikkea siinä, miten keskustelijat esittelevät päämääränsä, miten he yrittävät tehdä niistä hyväksyttäviä ja miten niistä neuvotellaan. Keskustelun eteneminen puolestaan tulee näkyviin osallistujien tuotoksissa: miten siirtoja valmistellaan ja mitkä siirrot tuntuvat hyväksyttävimminkin seuraavan toisiaan. Keskustelun yleinen organisoituminen puolestaan ilmenee kes-

kustelun avauksista ja lopetuksista, aiheen kehittelystä ja kontekstin määrittelystä: miten osallistujat hahmottavat asemansa keskustelussa ja miten mahdollista asymmetriaa käsitellään.

KASVOUHKA JA VUOROVAIKUTUS

Aineistoaan Piirainen-Marsh lähestyy (7., 8. ja 9. luku) kolmesta analyttisessä kehyksessään mainitsemaansa näkökulmasta. Puhuja voi edesauttaa asiaansa minimointi- ja maksimointistrategioilla, heikentämällä sanotun vaikutusta tai lisäämällä positiivisiin kasvoihin kohdistuvaa tukea. Myös sanottavan sisäisellä (esim. esittämistavan suoruudella tai epäsuoruudella) ja ulkoisella (esim. valmistavilla ja tukevilla siirroilla) muuntelulla voidaan päämäärien saavuttamista helpottaa.

Seuraava keskustelunkatkelma osoittaa, millaisia strategioita käytetään päämäärien eksplikoimiseksi. Kyseessä on uuden työntekijän esittämä kutsu työnantajalleen (ESP = ei-syntyperäinen ja SP = syntyperäinen englanninpuhujia):

ESP: Well * er *** actually I'm trying to organise er * some party

SP: Oh really? (when

ESP: Yes) er * it's just between the staff and er * and I would like to, if you're not busy, to invite you. (S. 122.)

Vaikka ei-syntyperäisen kutsujan tuotos onkin epäidiomaattinen, kuulijan kasvoja on osattu suojata: hänelle tarjotaan mahdollisuus kieltäytyä kutsusta kiireeseen vedoten. Itse kutsu on selvästi tunnistettavissa, mutta siihen liittyy lieventelyä, valmisteleva siirto ja selittelyjä. Vastaavan kaltaisia havaintoja on tehty useista kielistä.

Myös keskustelun etenemisen kannalta on tietysti tärkeää, miten kasvouhkaa käsitellään. Aina tavoitteet eivät ole saman-

▷

suuntaisia, joten ehdotus joudutaan esimerkiksi torjumaan tai jostakin epäonnistuneesta toiminnosta on valitettava. Tällais-sakin tapauksissa aiheutettu kasvojen menetys pyritään usein paikkaamaan. Seuraa-vassa esimerkissä on kyse tilanteesta, jossa puhujan auto on naarmuuntunut ja hän on valittanut asiasta vahingon aiheuttajalle. Keskustelu loppuu näin:

ESP: first thing I - I * I take my - my car to the workshop first then I ask for the the cost then

SP: right

ESP: and tell you

SP: then you tell me yes that's it, yeah, so * get - find out how much it'll be, come back to me, and then * I'll er work out how to pay you

ESP: yeah

SP: you know, insurance or * just cash

ESP: yeah. (S. 171.)

Kyseinen jakso edustaa merkitysneuvottelua, jonka aikana keskustelijat yhteistyössä pääsevät kumpaakin osapuolta tyydyttävään ratkaisuun. Ei-syntyperäinen puhuja esittää ehdotuksen, jonka kuulija hyväksyy. Yhteisymmärrys vielä vahvistetaan järjestelyjen kertaamisella. Vaikka koko tapahtuma on uhannut kuulijan kasvoja, tilanne pystytään saattamaan järkevään lopputulokseen.

Diskurssianalyyseissa esitetään usein, että tietyt siirrot olisivat vieruspareina odotuksenmukaisempia kuin toiset: kysymystä seuraisi vastaus, anteeksipyyntöä anteeksianto jne. Kasvojen suojelun tarpeellisuuden syynä olisi epäodotuksenmukaisen siirron pehmentäminen; tämänsuuntainen ajattelu näkyy myös Piirainen-Marshin analyysistä. Toisaalta parempana pidetty vaihtoehto, esim. tarjouksen hyväksyminen, edustaa ehkä vain keskustelun typpiä — yksittäisen keskustelun ratkaisut ovat ti-

lannesidonnaisia. Tarjouksen hylkääminen voi tukea toisen kasvoja, jos tiedetään sen alun perin perustuneen vain muodolliseen kohteliaisuuteen. Perinteinen lausekielioppi saattaa vielä kummitella peräkkäisten siirtojen paremmuutta punnittaessa. Voidaankin kysyä, ovatko sellaiset termit kuin tunnusmerkittäisyys, ensisijaisuus, odotuksenmukaisuus jne. keskustelujen dynaamisuutta ja merkitysneuvottelujen tärkeyttä korostavan näkemyksen mukaisia.

Keskustelun globaalista järjestymistä tarkkaillessaan Piirainen-Marsh havaitsee, että keskustelunaloituksissa on paljon positiivista kohteliaisuutta: tervehdyksiä, puhutteluja, molempia kiinnostavien topiikkien käsittelyä jne. Aloitus on se pohja, jonka varaan yhteisymmärryksen edellytykset rakentuvat ennen kuin varsinaiseen aiheeseen edes päästään. Itse aiheen käsittely on merkitysneuvottelujen kannalta keskeisintä, ja keskustelut päättyvätkin varsin niukkasekvenssisesti. Jos lopetusjakso on selväpiiriteinen, siinä yleensä palataan varsinaiseen teemaan ja saavutettu yksimielisyys vahvistetaan uudelleen. Joskus loppujaksossa pyritään korjaamaan aiheutettu kasvojen menetyks tai palauttamaan interaktiivinen tasapaino, joka on kadotettu kasvoja uhkaavia topiikkeja käsiteltäessä. Kasvojen hoito sinänsä ei kuitenkaan nouse keskeiseksi teemaksi, vaan se limittyy muiden aiheiden käsitelyyn.

TULOKSENA UUTTA TIETOA

Piirainen-Marsh käsittelee tutkimustuloksiaan lyhykäisesti 10. luvussa. Vaikka kielinoppijat kielentävätkin päämääräänsä epäsyntyperäisellä tavalla ja käytettävissä olevat keinot ovat vähäisempiä, kielellinen toiminta osoittaa selvästi, että konfliktien ratkaisemiseen tarvittavasta kasvojenhoidosta ollaan tietoisia. Kasvovuhkaan suhtaudutaan jopa niin pelokkaasti, että se saattaa aiheut-

taa päämäärän realisoinnissa pieniä ongelmia.

Teeman kehittäminen sujuu yleensä yhteistyössä, vaikka oppijoiden on vaikeampi toimia aloitteentekijöinä kuin syntyperäisten kielenpuhujien. Kirjoittaja on yleensä maltillinen arvioidessaan ei-syntyperäisen ratkaisujen soveliaisuutta, mutta paikka paikoin hänen arvionsa sosiopragmaattisesta sopivuudesta ovat oman kulttuurin värittämiä (s. 198).

Keskustelun organisoitumisessa tulee näkyville osallistujien käsitykset omasta asemastaan kulloisessakin tilanteessa. Epäsymmetrisissä tilanteissa, eritoten tilanteissa, joissa sosiaalinen distanssi on suuri, syntyperäisten asema helposti korostuu. Toisaalta jotkut oppijatkin pitävät tarpeellisenä nimenomaan omien kasvojensa suojelua, ja siten heidän käyttäytymisensä on niukasti yhteistyöhakuista.

Piirainen-Marshin väitöskirja tuo uutta tietoa keskustelukäyttäytymisestä. Saadut tulokset perustuvat hyvin valittuun aineistoon ja johdonmukaisesti läpivietyyn analyysiin. Yksikään tutkimus ei kykene vastaamaan kaikkiin esille tuleviin kysymyksiin, ja tekijä onkin hahmotellut useita potentiaalisia jatkotutkimuskohteita. Kirjoittaja ei esimerkiksi ole asettanut tavoitteekseen äidinkielen vaikutuksen selvittämistä. Ratkaisua voi perustella sillä, että liian usein poikkeavia käytänteitä selitetään kulttuurisilla eroilla eikä oteta huomioon sitä, miten osallistujat neuvottelevat merkityksistä ja rakentavat keskustelun yhteistoinnissa. Vaikka perustelu on mielekäs, lukijoita kiinnostaa mahdollinen jatkotutkimus äidinkielen vaikutuksesta. Miten brunelainen englanninoppija poikkeaa vaikkapa suomalaisista englanninoppijoista? Maahan on jossain määrin kaksikielinen, joten jossain muussa maassa oppija saattaa olla huomattavasti heikommassa lähtöasemassa. Askarruttamaan jää myös se, miten kaksi

syntyperäistä kielenpuhujaa toimisi vastavissa tilanteissa. Johtuvatko esiin nostetut ongelmat aina ei-syntyperäisyydestä, vai ovatko ne tyypillisiä mille tahansa ongelmalliselle vuorovaikutukselle?

Osa heräävistä kysymyksistä liittyy tutkimusaineistoon. Aineistona on »vain» kahdeksantoista keskustelua, joten osallistujien yksilöllisillä eroilla saattaa olla vaikutusta tulosten laatuun. Mukana on erilaisia puhe-tekoja — valituksia, kutsuja, tarjouksia — ja osallistujien väliset suhteet vaihtelevat tasavertaisista epäsymmetrisiin. Kustakin erilaisesta keskustelusta on kaksi esimerkkiä, joten tulokset saattavat osin jäädä satumanvaraisiksi. Vaikka kirjoittaja ei pyrikään tekemään kaikkea diskurssia koskevia yleistyksiä, yksi mahdollisuus olisi ollut vähentää erilaisten ei-kiellellisten taustamuuttujien määrää, jolloin mukaan olisi saatu useampia tietäntyyppisiä keskusteluita.

Kriittiset huomautukseni koskevat lähinnä joitakin yksityiskohtia. Kokonaisuudessaan Arja Piirainen-Marshin väitöskirja on perusteellinen ja korkeatasoinen tutkimus. Hänen lähtökohtansa on innovatiivinen, ja hän on pystynyt kehittämään pragmatiikan teoriaa eteenpäin. Hänen tulkittakehityksensä on sovellettavissa myös muuhun tutkimukseen ja luo siten edellytyksiä jatkotutkimukselle meillä ja muualla. Eritäin hyvin tekijä tuo esille keskustelujen dynaamisen kehittymisen, ja kasvojen ja niiden suojelun merkitys interaktion rakentamisessa pystytään kiistatta osoittamaan. Työn monipuolisuuden vuoksi toivoisi, että mahdollisimman moni pragmatiikasta ja vuorovaikutuksen analysoinnista kiinnostunut tutustuisi siihen. ■

PIRKKO MUIKKU-WERNER

*Suomen kielen laitos, Joensuun yliopisto,
PL 111, 80101 Joensuu*

Sähköposti: muikkuwerner@joyl.joensuu.fi